

Saksbehandler: Hans Arne Akerø

Referanser:

Saksdokumenter:

Dok.dato	Tittel	Dok.ID
03.09.2010	Saksdokument - Dåpsliturgi - forslag til KR september 2010	53772
03.09.2010	Dåpsliturgiforslag til KR etter BM-behandling	53773
03.09.2010	Alminnelige bestemmelser for dåp - fra KR til BM.doc	53774
14.09.2010	Dåpssynopse	54154
15.09.2010	Dåpsliturgi - Forslag 2008	54159

Gudstjenestereformen - dåpsliturgi - Hoveddokument

- Hoveddokument til KM 2010 – til KR september 2010

Sammendrag

Det fremlagte forslaget til ny dåpsliturgi i hovedgudstjenesten bygger på det fremlagte "Forslag 2008" til dåpsliturgi og på den brede høringen som fant sted høsten 2009 om dette. Kirkerådet behandlet et revidert forslag til dåpsliturgi på sitt møte i mai 2010 og oversendte deretter sitt vedtak til Bispemøtet i juni 2010 for læremessig behandling. Bispemøtet innarbeidet en rekke endringer i denne liturgien, som ble drøftet på Kirkerådets møte i september 2010. Vedtaket fra dette møtet oversendes med dette Kirkemøtet 2010 for videre behandling.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet vedtar det fremlagte forslag til Ordning for dåp i hovedgudstjenesten, med de endringer som fremkom i møtet.
2. Kirkerådet oversender forslaget til behandling på Kirkemøtet 2010.

Saksorientering

1. Saksfremstillingens inndeling

Her gis en innholdsfortegnelse over hoveddelene av denne saksfremstilling.

2. Til saksbehandlingen

Først klargjøres hva som legges fram til behandling i Kirkemøtet 2010, og hva som behandles senere.

3. En felleskirkelig erklæring om dåp (Limadokumentet)

Her siteres de deler av det som står om dåpen i det økumeniske Limadokumentet fra 1982, også omtalt som BEM-dokumentet (*Baptism, Eucharist and Ministry*).

4. Forslaget 2008

Her presenteres bakgrunnen for, og ideene i Forslaget 2008.

5. Høringen til Forslaget 2008

Først presenteres hva som fikk støtte i høringen, og hva som fikk kritikk.

6. Kirkerådets endringer av Dåpsliturgiforslaget 2008

Her oppsummeres de hovedendringer av Forslaget 2008 som Kirkerådet gjorde på sitt møte i mai 2010.

7. Kommentarer til Bispemøtets endringsforslag

Her presenteres og drøftes de endringer Bispemøtet i juni 2010 gjorde av Kirkerådets forslag fra mai 2010, og det nye, reviderte forslaget som Kirkerådet i september 2010 vedtok å legge fram for Kirkemøtet 2010.

2. Til saksbehandlingen

Hoveddokumentet i denne saken er det vedlagte, reviderte forslaget til ny *Ordning for dåp i hovedgudstjenesten*.

Også dokumentet *Alminnelige bestemmelser om dåp* belyser saken

Det er dessuten vedlagt en *synopse* over de tre utgaver av dåpsliturgien som ble vedtatt henholdsvis på Kirkerådet i mai 2010, på Bispemøtet i juni 2010 og på Kirkerådets møte i september 2010 etter at det er tatt hensyn til Bispemøtets behandling. Det siste er identisk med det forslag som Kirkerådet legger fram for Kirkemøtet 2010 til behandling.

For å få et bilde av de endringer som gjennom høring og flere behandlinger er gjort av det opprinnelige *Forslaget av 2008*, kan det være nyttig å ha tilgang til dette dokumentet (Dåpsliturgi og høringsdokument. Saksutredning. Forslag til Dåpsliturgi for Den norske kirke – 2008. Eide Forlag)

Det legges *ikke* fram et eget forslag til ny *Ordning for dåpsgudstjeneste* for Kirkemøtet 2010. En slik ordning vil bygge både på *Ordning for dåp* i hovedgudstjenesten og på *Ordning for hovedgudstjenesten*, og vil først bli lagt fram for Kirkemøtet i 2011.

3. En felleskirkelig erklæring om dåp (Limadokumentet av 1982)

Limadokumentet fra *Faith and Order* (Kirkenes verdensråd) *Baptism, Eucharist and Ministry* betegnes ofte som en *milestein* i det økumeniske arbeidet med lærespørsmål. Det ble vedtatt i Lima i Peru i 1982 etter en lang og bred økumenisk prosess som startet allerede i 1927 med Lausanne-konferansen og Edinburgh-konferansen i 1937, men som dokument fikk sin første form i 1970, deretter i Accra-dokumentet fra 1974.

Limadokumentet har fått en sterk posisjon i det økumeniske arbeidet, og viser hvor (overraskende) mye kirkene sammen kan si om dåpen. Når kirkene utformer en ny dåpsliturgi, er det god grunn til å være oppmerksom på dette, som betegnes som et *konvergens*-dokument.

I det følgende siteres de tre første avsnitt i Limadokumentet, samt det avsnitt hvor man uttrykker hva som bør være med i enhver kristen dåpsliturgi:

1. Kristen dåp har sin grunn i den gjerning Jesus fra Nasaret utførte, hans død og hans oppstandelse. Dåpen er innlemmelse i Kristus, vår korsfestede og oppstandne Herre. Den er også inngangen til den nye pakten mellom Gud og hans folk. Dåpen er en gave fra Gud og den utføres i Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Evangelisten Matteus forteller at da den oppstandne Herre sendte disiplene sine ut i verden, påla han dem å døpe (Matt 28,16-20). Dåp har vært praktisert helt fra den apostoliske kirkes første tid. Det finnes vitnesbyrd om dette i brevlitteraturen i Det nye testamente, i Apostlenes gjerninger og i Kirkefedrenes skrifter. Kirkene fortsetter i dag denne praksisen som en forpliktelse til den Herre som gir av sin nåde til sitt folk.

2. Dåpen er tegnet på det nye livet som gis ved Jesus Kristus. Den forener den dømte med Kristus og med hans folk. Det nye testaments skrifter og Kirkens liturgi uttrykker dåpens betydning gjennom forskjellige bilder som viser rikdommen i Kristus og hans frelsesgaver. Disse bildene henviser noen ganger til vannsymbolikken i Det gamle testamente. Dåp er å få del i Kristi død og oppstandelse (Rom 6,3-5; Kol 2,12); å bli renvasket for synd (1 Kor 6,11); en ny fødsel (Joh 3,5); å få lys fra Kristus (Ef 5,14); å bli ikledd Kristus (Gal 3,27); en fornyelse av Ånden (Tit 3,5); å erfare redningen fra syndefloden (1 Pet 3,20-21); en utfrielse fra trelldom (1 Kor 10,1-2) og en frigjøring inn i en ny menneskehet hvor skillelinjene mellom kjønn, raser og sosiale lag er overskredet (Gal 3,27-28; 1 Kor 12,13). Bildene er forskjellige, men virkeligheten er den samme.

3. D  p betyr å få del i Jesus Kristi liv, død og oppstandelse. Jesus gikk ned i Jordanelven og lot seg døpe som en solidaritetshandling med syndere, for at all rettferdighet skulle oppfylles (Matt 3,15). Denne dåpen var et skritt på den veien Jesus gikk som den lidende Herrens tjener, en vei som førte ham gjennom lidelse, død og oppstandelse (Mark 10,38-40.45). I dåpen f  r de kristne del i Kristi frigjørende død hvor deres synder blir begravet, hvor "den gamle Adam" blir korsfestet med Kristus, og hvor syndens makt blir brutt. De som er døpt er dermed ikke lenger slaver under synden, men fri. De er gjort fullstendig lik med Kristus i hans død, gravlagt og oppreist sammen med ham her og nå til et nytt liv i kraften av hans oppstandelse. Derfor kan de leve i tillit til at de til sist vil bli ett med ham i en oppstandelse som er lik hans (Rom 6,3-11; Kol 2,13; Kol 3,1; Ef 2,5-6).

20. I en fullstendig dåpsliturgi bør det i det minste følgende ledd finnes: Lesning av skriftavsnitt som omhandler dåpen, påkallelse av Den Hellige   nd, forsakelse av det onde, en bekjennelse av troen på Kristus og Den Hellige Treenighet, bruk av vann, en erklæring om at de døpte har mottatt en ny identitet som Guds sønner og døtre og at de som kirkens medlemmer er kalt til å være vitner for evangeliet. Noen kirker betrakter ikke denne kristne innvielsen som fullstendig f  r de døpte er beseklet med Den Hellige   nds gave og har mottatt den hellige nattverden.

(Fra Dåp, nattverd og embete. Limadokumentet med forord av Ivar Asheim. Mellomkirkelig R  d 1996, s. 17-18.)

4. Forslaget 2008

Den norske kirkes dåpsliturgi er en liturgi som svært mange m  ter i hovedgudstjenesten, eller i egne d  psgudstjenester gjennom et år. Ca 42.000 døpes hvert år i Den norske kirke. D  psf  lget består ofte av både familie, venner foruten fadderne, og kan mange steder utgjøre mellom 10- 20 personer. Det er   rlig godt over 80 000 d  psforeldre og ca 160 000 faddere som i forkant av dåp f  r utdelt brosjyre om dåp hvor dåpsliturgien inngår. Vi regner med at hvert år kommer ca 1/2 million mennesker for å være til stede som nære pårørende ved en d  pshandling. Det vil si at ca 10 % av alle gudstjenestedeltakere søn- og helligdag utgjør d  psf  lget. Det er rapporter som tyder på at d  psf  lgene i løpet av de senere årene har blitt noe større.

Det er nesten 70 000 gudstjenester i alt i Den norske kirkes menigheter, derav vel 50 000 på søn- og helligdag. Ca 6.3 millioner er til stede på disse gudstjenestene i alt, derav ca 5 millioner på søn-og helligdag.

Hva har vært innvendingene mot nåværende ordning for dåp (1978) og hva er forventningene til en ny dåpsliturgi? Dette spørsmålet ble besvart slik i saksdokumentet til Kirkerådets m  te i september 2008:

Det som for mange har vært mest synlig og derfor har st  tt fremst i bevisstheten, er nok mangelen på takk.... En savner da muligheten for å gi uttrykk for det helt elementære: takk for barnet / for det nye livet som er skapt. Det leder over til det andre momentet: Et

svakt og utilstrekkelig skapelsesperspektiv. I vår tid er det mer nødvendig enn noen gang å fastholde at mennesket er skapt av Gud, til og med skapt i Guds bilde.

Særlig i den første tiden med den nåværende liturgien var det mye uro omkring bønnen ved døpefonten... meningene omkring denne bønnen har aldri falt ordentlig til ro. Det har også vært en god del oppmerksomhet omkring bruken av begrepet Guds barn...

Bortenfor disse problemstillingene gjør det seg også helt tydelig gjeldende synspunkter og oppfatninger i vår kirke som uthuler eller bevisst bryter med dåpens sakramentale karakter. Selv om man ikke har rom for den radikale frelsesformidlingen i dåpen, fastholdes handlingen som en vakker skikk. Når fokus slik fullstendig flyttes over på takken for det nye livet, får handlingen ensidig karakter av overgangs- eller sosialiseringssrite. Det markeres at et nytt liv er kommet til, en ny person tas opp i familiefellesskapet og samfunnet.

I tillegg til disse spørsmålene er det naturlig å nevne to momenter: Det første er bruken av dåpslys, det vil si å tenne et lys i tilknytning til selve dåpshandlingen og overrekke dette til familien. Det andre momentet er å løfte og holde frem barnet etter dåpen som en tydelig presentasjon.

Disse grunnene gjorde det naturlig å se dåpsliturgien i sammenheng med hele gudstjenestereformen og dens ideer. Arbeidet startet derfor opp i Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) i 2004, med opprettelse av underutvalg som arbeidet fram forslag til nye liturgier. Underutvalg for dåp (UU3) utarbeidet først hele tre ulike liturgier og sendte disse ut til utprøving i menigheter. Man ønsket at reformarbeidet skulle være åpent og erfaringsbasert og la til rette for at menighetene skulle kunne medvirke til utforming av nye liturgier. Erfaringene fra menighetene lå til grunn for en bearbeiding av de tre framleggene fram mot én liturgi som ble oversendt NFG i juli 2007. NFG behandlet dette forslaget flere ganger, før det ble oversendt til Kirkerådet i februar 2008.

Kirkerådet behandlet framlegget til ny dåpsliturgi tre ganger (se sak KR 14/08, 30/08 og 59/08). I presentasjonen av tredje gangs behandling heter det: *Kirkerådet har allerede to ganger behandlet forslag til ny dåpsliturgi (se sak KR 14/08 og 30/08). Ved begge anledninger fremsatte KR grunnleggende kritikk av det forslaget som var fremlagt. Andre gangs behandling endte med at et flertall i KR ikke ville stille seg bak et vedtak om å sende det foreliggende forslag ut til høring. Medvirkende til dette var også en antakelse om at Bispemøtet uansett ikke ville komme til å klarere at en dåpsliturgi som i det vesentlige lignet det foreliggende forslag, ble fremmet for Kirkemøtet.*

Kirkerådet var tilfreds med:

1. Visjonen fra Underutvalget for dåp (UU 3) og NFG om en dåpsliturgi som ivaretar skapelse, frelse og etterfølgelse og som står i samspill med menneskers livserfaringer.
2. Takken for barnet/det nye livet.
3. Skapelsesdimensjon med alternative formuleringer.

4. Den tredelte strukturen med *mottakelse, dåpshandlingen og livet i dåpen*.

Kirkerådet innvendte at forslaget inneholdt:

1. Et utilstrekkelig uttrykk for dåpens sakramentale karakter, selv om både UU3 og NFG hadde en klar intensjon om å understreke dette.
2. Et uklart forhold mellom dåp og tro.
3. En svekkelse av dåpens eskjatologiske side.
4. En uholdbar tilretteleggelse av den vekt opplæringen og forpliktelsen knyttet til dåpen har.
5. Et liturgisk språk som er for kort og knapt.

Det ble så foretatt en lett revidering av NFGs forslag til ny dåpsliturgi som Kirkerådet sendte på høring i september 2008.

Etter utprøving av dåpsliturgiforslaget i menighetene og etter høringen, ble det utarbeidet et utførlig høringssammendrag. Høringen ble i januar 2010 presentert og drøftet i *Høringsutvalg for liturgi*. For å holde progresjonen i den videre saksgang med hele gudstjenestereformen ble dåpsliturgien drøftet i Kirkerådet i mai 2010. I forkant av dette ble det i mars-april utarbeidet et foreløpig forslag til revidert dåpsliturgi. Liturgiforslaget ble drøftet på en bred faglig konsultasjon 27. april. Forslaget fikk god respons, samtidig som det på konsultasjonen og i dagene etter ble lagt fram en rekke nye innspill til endringer. Disse er blitt bearbeidet i sekretariatet og avspeiler seg i det forslaget som hermed legges fram for KR til behandling.

5. Høringen til Forslaget 2008

75 høringsinstanser og menigheter gav høringssvar til dåpsliturgien av 2008. Med høringsinstanser menes biskoper og bispedømmeråd, teologiske fakulteter og høyskoler, kristne organisasjoner, kirkelige yrkesorganisasjoner mm. De fleste menighetene i høringen har prøvd liturgien. Enkelte menigheter som har tatt i bruk prøveliturgien for hovedgudstjenesten har vært avvisende til å ta i bruk forslaget til dåpsliturgi. I tillegg har en rekke andre personer sendt inn kommentarer og endringsforslag, og flere har levert fullt utskrevne forslag til ny dåpsliturgi. Til sammen finnes godt over hundre høringssvar. Gjennomgående er prøvemenighetene mer positive enn andre høringsinstanser både når det gjelder dåpsliturgi og hovedgudstjeneste.

Hva i Forslaget 2008 fikk tydeligst støtte i høringssvarene?

A. Styrkingen av skapelsesteologiske motiv.

- Takken for det nye livet/dåpsbarnet. Hele 95,9 % gir støtte til dette.
- At det er tatt inn ulike alternative takkebønner (75 %)
- At skapelsesteologiske motiv er styrket. Hele 94 % gir støtte til dette.

En høringsinstans beskriver denne nyvinning slik:

Sammenliknet med nåværende dåpsliturgi er forslaget en stor nyvinning![...] Forslaget verdsetter barnet og skapelsen. Dette motivet har vært helt fraværende i vår dåpsliturgi, bortsett fra det som generelt sies om skapelse i første trosartikkel. Når dåp og fødsel er så nært knyttet sammen som hos oss, er det utrolig at vi så lenge har kunnet leve med en liturgi som ikke har tematisert skapelsen eller uttrykt takk for barnet. Motivet forsvant ut av vår kirke da skikken med "inngangskonene" ble borte. I bønner for inngangskonene ble både barnet og fødselen verdsatt.(Hamar bispedømme)

Noen høringsinstanser bemerker at de mest brukte dåpsalmene i dag har med takken for livet og for barnet, og at det skapelsesteologiske ligger i den trinitariske dåpsformelen, men ønsker likevel at dette perspektivet skal komme sterkere til uttrykk i liturgien enn i dag. Det vises til Forslagets innledningsord og takkebønn (Stavanger bispedømme, Presteforeningen m.fl.).

Flere høringsinstanser mener imidlertid at skapelsesteologien i forslaget ikke er gjort på en tilfredsstillende måte: Det står i for stor grad som et isolert tema og gjennomsyres ikke hele liturgien, men kun første hoveddel, eller er for konsentrert om dåpsbarnet (Oslo bispedømmeråd, Mellomkirkelig råd, Teologisk fakultet, Gressvik menighet m.fl.):

Vi mener det blir viktig å tydeliggjøre at vi ikke bare takker for det enkelte barn, men for det liv Gud i sin nåde har gitt oss, som til syvende og sist sprenger dødens grenser. Det blir viktig å ivareta både det individuelle og det eksistensielle aspektet, og vi mener at det siste kan styrkes [...] Det er avgjørende viktig at takken for det nye livet ikke bare dreier seg om det enkelte barn, men for livet og skaperverket i all dets storhet. Vi vet at det også i blant skjer fødsler som impliserer så store utfordringer at vanskeligheter truer med å overskygge takknemligheten og gleden. Vi ønsker at forslaget inneholder formuleringer som kan åpne for å inkludere disse erfaringene.(Praktisk teologisk seminar)

Flere høringsinstanser peker også på at skapelsen er vektlagt på en måte som svekker nyskapelsen/frelsen (Tunsberg bispedømme, Nord-Hålogaland bispedømme, Ask, Herdla, Tveit og Meland menigheter m.fl.).

- *I det fremlagte forslaget er det skapelsesteologiske perspektivet beholdt og er trukket sterkere inn i alle tre hoveddeler, og nyskapelsen er tematisert ut fra Rom 8.*

B. Den tredelte strukturen i liturgien

Den tredelte strukturen Mottakelse – Dåpshandlingen – Livet i dåpen har fått god oppslutning i høringen (86 %).

I følge høringen er det imidlertid uklart hvordan denne strukturen skal oppfattes. Flere understreker at den ikke er, og heller ikke bør være identisk med en fordeling av de tre trosartiklene (Gressvik menighet, Teologisk fakultet m.fl.). Det må heller ikke oppfattes som at de tre delene er like viktige, ettersom dåpshandlingen er det sentrale

(Stavanger bispedømme). Omtale av innholdet i dåpen må ikke avgrenses til bare del 2 (Møre bispedømme). Flere stiller seg også spørrende til plassering av barneevangeliet og fadderformaningen, og ser dette i sammenheng med en uheldig form for tredeling.

Teologisk fakultet spør hva mer denne inndeling skal være enn en teknisk progresjon fra "innledning" via "kjernehandling" til "avslutning":

Mest nærliggende ville det vel være å tolke den tredelte liturgiske progresjon som svarende til tidsfaser, altså veien til dåp, selve dåpen og veien etter dåpen.[...] Men å kople slike faser til hver sin av troens artikler, er og blir dårlig treenighetsteologi."

- *I det fremlagte forslaget er den tredelte strukturen, og benevnelsene på de tre delene, beholdt – med den endring at første del er kalt "Mottakelse til dåp" - og det er forsøkt tydeliggjort at alle tre troens artikler er uttrykt i alle deler av liturgien.*

C. En felles dåpsliturgi for alle aldersgrupper

Høringen gir sterkt støtte til at dåpsliturgien skal være utformet uavhengig av alderen til den døpte (89,3 %). I Forslaget 2008 kommer dette anliggende til uttrykk ved at det er satt inn alternative formuleringer henholdsvis for barn og for eldre barn/unge/voksne.

I Forslaget 2008 var Mark 10,13-16 (ofte kalt "barneevangeliet") tenkt lest kun ved dåp av barn, og Gal 3,26-28 leses for eldre barn/unge/voksne. Til dette bemerker IKO:

Det kan være lurt å supplere Mark 10,13-16 ved dåp av ungdom/voksne, men etter vår mening bør Mark 10,13-16 alltid leses i forbindelse med dåp. Teksten handler ikke bare om barn, men om alle menneskers forhold til Jesus. Teksten er således like mye rettet inn mot voksne, og bør derfor lyde ved hver dåp.

Dette synspunkt støttes også av Borg biskop, og er videreført i det fremlagte forslaget, hvor Mk 10,13-16 leses ved hver dåp. I tråd med Bispemøtets anbefaling er det også innført 2 alternative tekster ved dåp av *unge og voksne*. I det fremlagte forslaget er plasseringen av denne teksten i dåpens innledningsdel videreført, før Matt 28 leses, og da ikke utelukkende i skapelsesteologisk forstand, men også relatert til frelsen.

En problemstilling er også hva liturgen sier og gjør når små barn og unge/voksne blir døpt i samme gudstjeneste. Dette er det gitt nærmere anvisninger om i det fremlagte forslaget.

- *I det fremlagte forslaget er dåpsliturgien videreført som en felles liturgi, uavhengig av alder til dem som skal døpes. Dette prinsippet er også forsøkt styrket på to måter:*

1. Ved at Mark 10,13-16 (kan) leses ved hver dåp, uavhengig av alder. Denne teksten har derfor fått en mer sentral rolle i dåpsliturgien.
2. Ved at det er satt inn nærmere anvisninger for dåp når små barn og unge/voksne døpes i samme gudstjeneste.

D. Andre sider ved Forslaget som har fått god oppslutning i høringen

I høringen har en rekke andre sider ved Forslaget 2008 fått god støtte:

- A. At korstegnet er beholdt på samme sted som i gjeldende liturgi (97,1 %).
- B. At dåpslys er tatt inn, anvisningene for dette og liturgens ord, Joh 8,12 (62,2 %).
Et knapt flertall i høringen går inn for at bruk av dåpslys ikke bør være en normalordning, men avgjøres innenfor lokal grunnordning (51,4 %).
- C. At fadderformaningen er lagt etter dåpen (73,3 %).

** I det fremlagte forslaget er dette videreført.*

Hva i Forslaget 2008 får sterkest kritikk i høringssvarene?

E. Dåpen som nødvendig til frelse

Den sterkeste kritikken av dåpsliturgien er at den ikke tydeliggjør hvorfor dåpen er *nødvendig*. 70,3 % av alle høringssvarene mener at dette ikke kommer klart fram i Forslaget. Hele 91,2 % av *høringsinstansene* (bispedømmer, fakulteter, organisasjoner mm) mener dette, og også blant prøvemenighetene er kritikken uvanlig sterk (44,1 %). Alle bispedømmene og utdanningsinstitusjonene uttrykker denne kritikken.

Til spørsmålet om dåpsliturgien legger tilstrekkelig vekt på dåpen som *frelsesformidling* er kritikken også tydelig: 63,5 % av alle høringssvarene svarer nei på dette, fordelt slik at hele 82,4 % av høringsinstansene og 41,2 % av prøvemenighetene er kritiske.

Formuleringen i Forslaget 2008 som først og fremst setter ord på det som ofte kalles "dåpens mørke bakgrunn", lyder: "Vi er mennesker *under syndens og dødens vilkår*, men i dåpen forenes vi med den oppstandne Kristus." På spørsmålet om denne setningen godt nok ivaretar "hva frelse i dåpen innebærer", svarer 63,5 % nei (76,5 % av høringsinstansene og 47,1 % av prøvemenighetene).

Disse prosenttallene får mer mening når noen av høringssvarene gjengis. Mange av disse høringssvarene er knyttet til formuleringen "Vi er mennesker under syndens og dødens vilkår". Dette er det tydeligst begrunnede utsagnet i Forslaget 2008 for dåpens *nødvendighet*, fremhever flere.

Forslaget er preget av utilstrekkelig refleksjon over både hva frelsen er, og hva som er frelsens kristologiske grunnlag. Tydeligst er dette i leddet "Vi er mennesker under syndens og dødens vilkår.." Etter denne beskrivelse av vår ufrelste tilstand sies det

her at den frelse som gis i dåpen, er at vi forenes med den oppstandne Kristus. Nå lever vi imidlertid også etter dåpen under syndens og dødens vilkår, og derfor er den motsetning dette utsagnet opererer med, ikke egnet til å oppfange hva som skjer i dåpen. Dertil er det i beste fall en halv sannhet at vi i dåpen forenes med den oppstandne Kristus. Mer grunnleggende er det at vi forenes med den korsfestede Kristus, og at dette er grunnlaget for at vi skal oppstå med ham, og, for den saks skyld, for at vi fortsetter å leve under syndens og dødens vilkår like inntil dåpen fullbyrdes i oppstandelsen på den ytterste dag (Teologisk fakultet).

Dåpens nødvendighet gir seg av menneskets synd og skyld. Den foreslåtte formuleringen av liturgens ord etter lesningen av innstiftelsesordene, at vi "er mennesker under syndens og dødens vilkår" får ikke klart nok fram at alle mennesker står skyldige for Gud. Det er teologisk viktig å få fram at vi alle både er skapninger og syndere. En bør finne en formulering som sier noe i retning av: "Vi er skapt av Gud i hans bilde, men vi har vendt oss bort fra ham og er kommet under syndens og dødens makt. I dåpen forener Gud oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus til frelse og nytt liv. På denne måten blir dåpens nødvendighet klart uttrykt, og dåpens innhold formuleres på en måte som svarer til det kristologiske [=læren om Kristus] og soteriologiske [=læren om frelsen] grunnsynet på dåpen. (Det teologiske Menighetsfakultet)

Dåpens nødvendighet er nedtonet i forhold til dagens liturgi. Det eneste stedet der en finner dette er i uttrykket "syndens og dødens vilkår", en formulering som både er vag og er menighetspedagogisk dårlig [...]. Det synes som det skapelsesteologiske skygger for den nytestamentlige nyskapelsesteologi (Hamar bispedømme).

Forslaget svarer til mye av det behovet som den gjeldende dåpsliturgien har etterspurt. Et spørsmål er likevel om forslaget fremmer idyllen og tilslører behovet for frelse. [...] Skal vår kirke være tydelig på at dåpen er nødvendig til frelse (CA IX og CA XIII)? I så fall bør det komme tydeligere fram enn forslaget viser. Skal liturgien ta hensyn til dem som av ulike grunner ikke er/blir døpt? (Borg bispedømme)

I dagens liturgi sies det tydelig at barnet er født med menneskeslektens synd og skyld, noe som får fram både den enkeltes ødelagte forhold til Gud og at menneskeslekten som et hele har et ødelagt gudsforhold. Dette er avsvirket i forslaget. Kombinert med manglende syndsbejelse i starten av gudstjenesten er menneskets synd og skyld svært utydeliggjort i det samlede forslaget. Dermed avsvirkes også behovet for frelse (IKO).

For å tydeliggjøre dåpens nødvendighet, må menneskets situasjon før og etter dåp markeres bedre. Dette handler både om hvordan handlingsforløpet utformes [...] og hva dåpsliturgien sier med ord: At dåpen gjør med oss, som vi ikke er i stand til å gjøre selv: frelse oss og sette oss inn i et levende forhold til den treenige Gud. Vi tror dåpens nødvendighet kunne komme fram ved følgende formulering, for eksempel som innledning til forsakelsen og troen: "Vi er mennesker under syndens og dødens

vilkår. Derfor vender vi oss til Kristus. Bare han kan løse oss fra syndens makt og sette oss fri” (Gressvik menighet).

Dåpens ”mørke bakgrunn” (Fæhn) er ikke tydelig nok uttalt. Det blir derfor nærmest uforståelig hvorfor dåpen er nødvendig (Universitetet i Bergen, Griegakademiet).

Dåp som Guds frelseshandling bør tydeligere fram her, slik som NFG AU foreslo: ”I dåpen frelser Gud oss fra synden, døden og det onde og forener oss med Kristus” (Høgskolen i Staffeldtsgate).

MKR ber om at det arbeides videre med forslaget for at skapelse, dåpens nødvendighet og dåpens frelse skal komme sakssvarende og relevant til uttrykk i dåpsliturgien som helhet (Mellomkirkelig Råd).

F. Dåpen som overgang

Flere høringsinstanser og menigheter fremhever at dåpen innebærer en ”dramatisk overgang i teologisk forstand, og at dette ikke kommer godt nok fram i Forslaget 2008. En kan kanskje si at det som er forskjellen mellom å betrakte dåpen som en *velsigneshandling* og som et *sakrament*, er at dåpen, forstått som et sakrament, representerer en *overgang* (latin: *transitio*), fra død til liv og fra mørke til lys. *Velsignelse* er en bekreftelse og styrking av noe som allerede er, mens *sakrament* innebærer en overgang eller brudd: noe nytt blir til som ikke var der før, samtidig som der er en kontinuitet. At dåpen innebærer en overgang etterlyses bl.a. av følgende høringsinstanser:

Dåpens nødvendighet til frelse kommer dårlig fram. Syndens og dødens vilkår er for svakt uttrykt. Jeg savner også dåpens drama. Vi dør med Kristus og oppstår med ham. Det er ikke tydelig at dåpen representerer en dramatisk overgang fra død til liv, og at den er et vendepunkt i den enkeltes liv. Transitio-motivet må styrkes. Dåpen er en overgang fra en tilstand til en annen, fra skapelse til nyskapelse (Nord-Hålogaland biskop).

Det må synliggjøres at dåpen er en overgang i teologisk forstand, ”transitio”,- motivet må ivaretas. Innhold og intensjon må være tydelig i alle ledd og formidles i alle alternativene (Oslo bispedømme).

At det kan være en krevende oppgave å kommunisere denne overgang - og dåpens nødvendighet midt i gleden og festen over et barn som er født og bæres til dåp, gir Agder og Telemark biskop og bispedømmeråd uttrykk for:

Selv om døpefonten ikke er stedet for å forkynne arvesyndens så den truer feiring og glede, må vi ikke uttrykke oss slik at vi motsier denne. Vår nåværende liturgi sier: ”Født med menneskeslektens synd og skyld”. Vi frelses ikke fordi vi bare lever i en verden der det finnes synd og død, men fordi vi også er en del av dette selv (Agder og Telemark bispedømme).

Dåpen som overgangen fra en tilstand til en annen kommer til uttrykk på flere steder i det forslaget som er fremlagt på Kirkemøtet:

1. I valget av preposisjonen ”til” i stedet for ”i” i dåpsformuleringen: ”Jeg døper deg ”til” Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.” Dette har det vært uenighet om i arbeidet fram mot Forslaget 2008, hvor det ble foreslått ”i”. Det greske ordet ”eis” kan bety både ”i” og ”til”. Kort sagt kan en si at (den norske preposisjonen) ”i” uttrykker fullmakten til å døpe, mens ”til” uttrykker overgangen som skjer i dåpen. 50,7 % av høringssvarene går for ”i”, mens 41,3 % går for ”til”. De fleste som kommenterer dette utførlig, ønsker å fastholde gjeldende liturgi og bibeloversettelsen, som har ”til”. Kirkerådet og Bispemøtet har gått inn for dette.

2. I tilsagnet etter dåpen, hvor både formuleringen ”gjort deg til sitt barn” og ”sin troende menighet” er tatt inn igjen fra gjeldende liturgi. Et flertall av høringssvarene går inn for å beholde ”gjort deg til sitt barn” (52,7 % mot 40,5 %) og mange argumenterer utførlig for dette. I det økumeniske Lima-dokumentet heter det at det i dåpen bør være en erklæring om at de døpte ”have acquired a new identity as sons and daughters of God, and as members of the Church.”

3. I bønnen ved døpefonten, hvor det sies om dåpen: ”der du frir oss fra mørkets makt og gir oss del i din seierrike død og oppstandelse.”

4. Aller tydeligst kommer denne overgang til syne i den innledende formulering ”Gud frelser oss fra synd og skyld, forener oss med Jesus Kristus til et nytt liv og innlemmer oss i sin kristne kirke.

G Tydelige ord og sammenheng mellom begrepene i liturgien

Gjennom hele høringen etterlyses ”tydelige ord”, ord og begreper som ikke bare henviser til en kunnskap som det forutsettes at man allerede har og som man kan forstå ordene ut ifra, men som uttrykkes i en sammenheng og på en måte som gir en umiddelbar forståelse av hva de betyr. Mange begreper som anvendes om dåpen i Forslaget forekommer også i gjeldende dåpsliturgi fra 1978, men der står de i en annen kontekst og det finnes andre utsagn som gjør dem forståelige. Tydelige ord etterlyses bl.a. i følgende høringsuttalelser:

Alle er ikke inneforstått med (enige i utleggelsen av) innholdet i det som blir sagt. Hva er ”Guds store fellesskap”? Hva er ”Guds gode gaver”? Disse begrepene formidler litt lite presist (Borg bispedømme).

Formuleringen ”gir oss del i sine gode gaver” – oppleves lite konkret (Luther er i lille katekisme pedagogisk mye mer klar – et eksempel til etterfølgelse: ”Dåpen virker syndenes forlatelse, frelser fra døden og djevelen, og gir evig salighet til alle som tror”) (Tunsberg bispedømme).

Blir Guds gode gaver for generelt? Burde det vært føyd til ”ved troen gir Han oss del i sine gode gaver”...? (Agder og Telemark bispedømme).

”sitt store fellesskap” er mindre spesifikt enn ”kirken”, og har vel ikke den store bærekraften.. (Oppsal menighet).

”Nådens kilde” er et teologisk dårlig uttrykk. (1) Det gjelder omtalen av dåpsvannet som ”en nådens kilde”. Hva er det? Er det vannet som er kilden til nåden? Er det ikke ordet om Jesu død og oppstandelse som er kilden? Det virker som om denne metaforen om vannet som en nådens kilde løper løpsk med hensyn til teologiske assosiasjoner (Hamar bispedømme).

Frelsesmetaforikken i forslaget er variert, men flere av de anvendte uttrykkene blir nokså frittstående og uten hold i liturgien som helhet. Det gjelder blant annet (den hyppig uttrykte) tanken om dåpen som ”en ny fødsel”, likedan uttrykket ”nådens kilde”, men også de enkeltstående utsagn om renselse (hva i all verden skal en renses fra?) og om inntreden i Guds rike. [...] har vært mer opptatt av å ikke si ”gale” eller støtende ting, enn å si noe riktig og viktig. Prisen er at forslagets dåpsteologi framstår som svært utydelig. Når språket gjennomgående må karakteriseres som en temmelig prosaisk mellomstil, blir helhetsinntrykket nokså matt og profil-løst (Teologisk fakultet).

Ut fra høringen er det grunn til å være nøye med hvilke ord eller metaforer om dåpen som vektlegges, og å la disse komme i en kontekst hvor de blir forståelige og i en naturlig progresjon i dåpsliturgien. Som det er sagt i sitatet ovenfor: hvis man anvender ordet ”renses” om dåpen, men ikke på forhånd har sagt noe som gir hjelp til å forstå hva man renses fra, blir ordet uforståelig, selv om det i seg selv kan sies å være et riktig og viktig ord om dåpen.

Noen høringsinstanser peker på at stedet for å si noe om dåpen som frelseshandling er i dåpsliturgiens *innledningsdel*, sammen med takken for livet (Stavanger bispedømme, Bjørgvin bispedømme m.fl.). Slik kan de ord som etter hvert anvendes i dåpsliturgien ”klinge med” videre. I mange andre kirkers dåpsliturgier sies det tidlig i dåpshandlingen noe utførlig om hva dåpen er og om bakgrunnen for at dåpen er nødvendig til frelse. I den norske dåpsliturgitradisjonen har denne dåpsforklaring vært fordelt på flere steder, slik også i gjeldende dåpsliturgi (1978): Både i innledningsdelen og etter dåpsbefalingen gis det i 1978-liturgien slike forklaringer på dåpens nødvendighet.

Den sterke vekt som skapelsesteologien har hatt i Forslagets innledningsdel, synes å ha tatt bort denne mulighet til å ha en lengre dåpsforklaring i den innledende del, påpeker noen. Setningen i Forslaget 2008 om at ”vi lever under syndens og dødens vilkår” ble derfor lagt i forkant av forsakelse og troen.

For å komme til rette med kritikken i punkt 5 og 6 gikk Kirkerådet inn for å legge en utførlig dåpsforklaring tidlig i liturgien, slik det er gjort i de fleste andre kirker. Bispemøtet forkortet denne forklaringen, men den er fortsatt mer utførlig enn f. eks i gjeldende dåpsliturgi.

- *I det fremlagte forslaget er det særlig i den innledende dåpsforklaring forsøkt å forklare dåpen som nødvendig til frelse, men også andre steder.*

G. Sammenhengen mellom dåpen og troen.

I høringen svarer mange også nei på spørsmålet: ”Uttrykker forslaget på tilstrekkelig måte sammenhengen mellom dåpen og troen?” 45,8 % av alle høringsuttalelsene gir dette svaret, men det er på dette punkt en betydelig forskjell mellom prøvemenighetene (hvor 29,4 % svarer nei og 67,6 % svarer ja) og høringsinstansene (hvor 62,5 % svarer nei og 34,4 % svarer ja).

Noen høringsinstanser etterlyser troen forstått som *tillit til Guds løfte* (latin. *promissio*), slik den lutherske kirke alltid har lagt vekt på (Hamar bispedømme, Teologisk fakultet, Tunsberg bispedømme). En menighet skriver:

Selv om sammenhengen mellom dåp og tro nevnes flere ganger i liturgien, savner vi et frimodig uttrykk for at troen er en gave som vi kan oppdage og ta imot gjennom dåpen. Vi har opplevd at dåpens sakramentale karakter ikke bare gjelder den som blir døpt, men også kirken som fellesskap. For alle som er til stede blir troen fornyet når vi er vitner til at nye mennesker blir døpt. Denne sammenhengen mellom dåp og tro kunne være uttrykt sterkere i forslaget, ved at den sakramentale glede fikk komme sterkere til uttrykk, for eksempel gjennom menighetssvar. Sammenhengen mellom dåp og tro må uansett ikke utformes slik at troen kan oppfattes som noe vi må yte i tillegg til dåpen for å gjøre den gyldig” (Gressvik menighet).

Andre etterlyser generelt en sterkere sammenheng mellom dåpen og troen og viser til (Skriftens og Katekismens ord) om at ”Den som tror og blir døpt, skal bli frelst.” En menighet uttrykker at ”*det blir så sterk betoning av foreningen med Kristus i dåpen at hans ord om å ta imot dette i tro, blir satt i skyggen*” og etterlyser et sterkere uttrykk for troens nødvendighet (Eide menighet).

En høringsinstans uttrykker at ”*det kan virke som at muligheten for å miste troen og sin kristne identitet ikke lenger er en aktuell mulighet*” og etterlyser formuleringer fra gjeldende liturgi som ”tatt deg inn i sin troende menighet”, ”for at han/hun kan bli hos Kristus når han/hun vokser opp” og ”Han styrke deg med sin nåde til det evige liv” (Den norske kirkes presteforening).

- *I det fremlagte forslaget er troen og sammenhengen mellom troen og dåpen forsøkt styrket på følgende måter:*
- *1. Ved at løftekarakteren ved dåpshandlingen fremheves sterkere ved formuleringen ”etter sitt ord og løfte.”*
- *2. Ved at Matt 28 introduseres som ”Vår Herre Jesu Kristi ord om dåpen og troen”, som fremhever den dobbelte befaling i denne teksten (døp.. og lær dem).*
- *3. Ved en ny formulering før fadderformaning som fremhever alle døptes kall til vitnesbyrd og tjeneste.*

- 4. Ved at formuleringene fra gjeldende liturgi ”tatt deg inn i sin troende menighet” og ”Gud styrke deg med sin nåde til det evige liv” er tatt inn igjen.

H. Spørsmålet om betydelig bearbeiding og eventuell ny høring

Enkelte menigheter og høringsinstanser spør om et nytt forslag til dåpsliturgi burde sendes ut til ny høring før det vedtas. Mer fremtredende er imidlertid understrekningen av en kritisk bearbeiding av liturgien i lys av høringssvarene.

Det teologiske Menighetsfakultet mener at ”*det må arbeides mer med de teologiske forutsetningene for reformforslagene... vi anbefaler at Forslaget bearbeides på grunnlag av innkomne høringsuttalelser og erfaringer fra prøvemenighetene, for så å gjennomgå en ny og endelig høringsprosess.*”

Møre biskop skriver at ”*sjølv etter endringar som kjem i høyringa, vil dette måtte sendast ut på høyring igjen.*”

NLA skriver: ”*Denne må radikalt omarbeidast, dersom den skal stå som eit godt og gyldig uttrykk for evangelisk-luthersk frelseslære og dåpsteologi*”.

Björgvin bispedømme skriver: *Den noverande dåpsliturgi er god og det trengst eigentleg ikkje ein heilt ny liturgi, kanskje heller justeringar for å få med skapingsperspektivet og takkebøn for barnet. Forslaget er ikkje betre enn den nåverande og må omarbeidast. Björgvin har eit forslag til ei slik omarbeiding av forslaget som vert lagt ved høyringssvaret.*

Universitet i Bergen skriver: ”*Forslaget innebærer en svekkelse av kirkens dåpsteologi og liturgi.*”

Andreas Aarflot skriver: *En dåpsliturgi som den Kirkerådet har sendt ut, som underslår dåpens kraft til å rense fra synden, rokker i virkeligheten ved den lutherske lære om rettferdiggjørelsen som en nådeshandling av Gud overfor et menneske som ikke i seg selv har fortjent en slik nåde.*

FBB skriver: *Forslaget svekker vår kirkes bekjennelses tale om arvesynden, jf. CA II, på en slik måte at dette får alvorlige implikasjoner for dåpslæren”. Talen om syndenes forlatelse i dåpen, som er sentral i NT (for eksempel Apg 2,38), er så å si fraværende.*

Ask, Herdla og Tveit menigheter skriver: *Helhetsvurderingen vår er derfor at vi ser positive ansatser, men resultatet er teologisk svakt og lite sakssvarende for en luthersk dåpsliturgi.*

Meland menighet skriver: *Samanlikna med gjeldande liturgi er framlegget ei teologisk avsvemming og ei utydeleggjering av innhaldet i dåpen sett på bakgrunn av NT og vår lutherske vedkjenning.*

Når det her konkluderes med at det ikke er påkrevd med en ny høring, er grunnen til dette at høringen har gitt god hjelp til å gjøre nødvendige endringer og at Kirkerådet og Bispemøtet i sak er svært samstemte. Dette vil fremgå av den følgende fremstilling av Bispemøtets behandling i juni og Kirkerådets behandling i september.

6. Kirkerådets endringer av Forslaget 2008

Av de endringer som Kirkerådet gjorde i forhold til Forslaget 2008, kan følgende nevnes:

- Dåpen som formidling av *frelse* og dåpens *nødvendighet* er forsøkt tydeliggjort, i tråd med en hovedkritikk fra svært mange høringsinstanser.
- Forståelsen av de ulike betegnelser for hva dåpen *gir* er forsøkt forklart gjennom en mer utførlig åpningsformulering og andre uttrykk som tydeliggjør bakgrunnen for dåpen og hva som skjer i dåpen.
- Forholdet mellom *skapelse* og *frelse* er vevet sammen gjennom hele liturgien. Dette kommer tydeligst fram i del 1. *Mottakelse til dåp*, som ikke kun uttrykker en takk for *livet*, men også for *dåpen*.
- Metaforer og begreper som anvendes på dåpen i de ulike bønner og utsagn er forsøkt bedre integrert i forhold til hverandre og i det liturgiske handlingsforløpet.
- Joh 3,16 er innført som avslutning på den innledende dåpsforklaringen og Mark 10,13-16 er beholdt i mottakelsesdelen. Den er gjort til en obligatorisk tekst ved barnedåp, og kan også leses ved dåp av unge/voksne, om man ikke velger en av to andre alternative tekster.
- Anliggendet om at dåpen, uavhengig av alder på den som blir døpt, prinsipielt gir det samme, er videreført og styrket.
- Sammenhengen mellom dåpen og troen er styrket bl.a. ved at dåpsbefalingen introduseres som ord både om *dåpen* og *troen*.
- Preposisjonen "i" er endret til preposisjonen "til" i formuleringen "Jeg døper deg *til* Faderens og Sønnens og Den hellige Ånds navn."
- I tråd med økumeniske anbefalinger om hva enhver dåpsliturgi bør uttrykke (jfr. BEM-dokumentet/Limaerklæringen: "er kalt til å være vitner for evangeliet") er det innført et nytt ledd før fadderformaningen om det kall og oppdrag alle dømte har, og dette er satt i sammenheng med forløsningen av hele skapelsen.

7. Kommentarer til Bispemøtets endringsforslag

Bispemøtet gjorde i sitt juni-møte en helhetlig revisjon av Kirkerådets forslag til dåpsliturgi i hovedgudstjenesten. De fleste endringene synes å være mer av liturgisk og språklig art enn av læremessig art. Svært mange av endringsforslagene er tatt til følge i det fremlagte forslag.

Vi kan ikke se at de ulike valgene i Kirkerådets og Bispemøtets dåpsliturgitekster bunner i teologisk uenighet. Tvert i mot later det til å være bred enighet om dåpsteologien slik den kommer til uttrykk i den fremlagte dåpsliturgi. Likevel er det ulike tanker om hvordan dette skal uttrykkes. En antar derfor at det ikke er nødvendig å sende saken

tilbake til Bispemøtet for ny læremessig uttalelse (jfr. Regler for saksbehandling av liturgisaker, § 5).

I den innledende *dåpsforklaringen* (side 1) har Bispemøtet foretatt en forkortning av Kirkerådets tekst med de teologiske momentene om skapelse og syndefall og det kateketiske opplegget for denne. BMs tekstforslag har gitt et sterkere fokus på at dåpen gir frelse fra synd og *skyld* og fremhevet det lutherske motiv at dåpssakramentet grunner seg i *Guds ord og løfte* (lat. *promissio*). På dette punkt er det naturlig å tolke biskopenes forslag som et ønske om læremessig tydeliggjøring og konsentrasjon om hva dåpen gir.

I det fremlagte forslaget til innledende dåpsforklaring er det tatt utgangspunkt i Bispemøtets tekst. Det er foretatt to redaksjonelle endringer i denne. Dessuten er motivet om dåpen som overgang fra mørke til lys styrket ved at et tredje alternativ til *bønn ved døpefonten* er tatt inn.

I Mottakelse til dåp

A. Endret rubrikk om dåpssalmens plassering

Bispemøtet foreslo å sette inn aller først en rubrikk om at ”dåpen kan begynne med dåpssalme”, noe som ikke var antydning i Kirkerådets forslag. Dette er tatt til følge ved at det i form av en mer generell rubrikk angis at ”Dåpssalmen kan synges her, før skriftlesningen, før forsakelsen og trosbekjennelsen eller som avslutning på dåpshandlingen”. Ettersom BM har gått inn for å plassere dåpshandlingen etter *gloria* i gudstjenestens innledende del, antar en at det vil være mer naturlig å legge dåpssalmen andre steder enn i forkant av dåpshandlingen, slik at også disse mulighetene bør nevnes i rubrikken.

- BMs rubrikk om at det før skriftlesningen kan synges en dåpssalme, er tatt til følge, med en liten justering i formuleringen av rubrikken.

B. Åpningsord

BM har sluttet seg til Kirkerådets forslag om at dåpshandlingen alltid skal starte med ”I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn”. Dette videreføres i det nye forslaget.

Bispemøtet har imidlertid gjort vesentlige endringer og forkortet Kirkerådets forslag til ”mottakelsesord” og ”dåpsforklaring” i innledningsdelen.

1) BM har fjernet åpningsordene: ”Vi skal feire dåp i Guds hus.” Dette kan tolkes som uttrykk for en skepsis overfor formuleringen ”feire dåp”, som også noen høringsinstanser har hatt teologiske innvendinger mot. Eller det kan handle om en skepsis mot å si med ord det som heller skal framgå av selve handlingen, som kan virke unødvendig eller pedagogiserende å si – eller et generelt ønske om å forkorte forslaget.

Til dette kan en innvende at det å legge til side uttrykket ”forrette dåp” etterlater et behov for å finne et annet verb. Det var slik ordet ”feire” kom inn. For at alle skal kunne

opfatte at dåpshandlingen begynner, kunne det være grunn til å si: ”Vi skal feire dåp i Guds hus.”

- Ut fra hensynet til mulige teologiske innvendinger er BMs endring tatt til følge og setningen ”Vi skal feire dåp i Guds hus” er tatt ut.

2) Bispemøtet flyttet de første ordene fra *dåpsforklaringen* (”Gud har skapt oss til fellesskap ...”) fram foran setningen om mottakelse av dåpsbarna/dåpskandidatene (”Med takk og glede tar menigheten imot...”). Denne endring er *ikke* tatt til følge ut fra ønsket om å skille *mottakelsen* av dåpsbarna fra selve *forklaringen* om hva dåpen gir. Ord om menighetens mottakelse kan også oppfattes som en redusering av innholdet i den svært innholdsfulle setningen foran om at ”Gud har skapt oss til fellesskap med seg”.

- BMs forslag om å flytte fram setningen ”Gud har skapt oss...” er *ikke* tatt til følge.

3) *Mottakelse*. Setningen ”Med takk og glede tar menigheten imot..” var felles i KRs og BMs forslag, men de inneholdt noe ulike formuleringer: ”som i dag bringes” (BM), ”som dere (foreldre og faddere) bringer” (KR). Kirkerådets forslag betoner sterkere foreldrenes og faddernes aktive rolle og at de selv har valgt å la barnet bli døpt. Bispemøtets forslag poengterer ikke dette, er litt kortere og kan hindre en mulig opplevelse av at det skapes et skille mellom ”menigheten” og ”dere”. Disse hensyn må veies imot mulige innvendinger mot BMs passivform: at den kan virke mindre personlig eller dialogisk, og kanskje fremmedgjørende. Dessuten foreslår BM formuleringen ”for å bli døpt” i stedet for ”til Gud i dåpen”. Her følges BMs formulering.

- BMs forslag er tatt til følge.

C. *Dåpsforklaring*. Kirkerådets forslag av mai 2010 innledet dåpsforklaringen med den utførlige formuleringen ”Vi er skapt til å leve i fellesskap med Gud, med hverandre og med alt det skapte”. Bispemøtet endret denne til ”Gud har skapt oss til fellesskap med seg”. Det første forslaget sier noe sammenfattende om menneskets ulike fellesskapsdimensjoner og betoner en bredere skapelsesteologi. Dette ble i Kirkerådets forslag fulgt opp med en beskrivelse av to ulike dimensjoner ved menneskets relasjon til Gud: ”Det er i Gud vi lever, beveger oss og er til. Samtidig tilhører vi en verden underlagt syndens og dødens lov.” Dermed ble Guds opprettholdelse av sin skapning og syndefallsdimensjonen uttrykt. Disse formuleringene er tatt ut i BMs forslag.

Med Bispemøtets tekst er det gjort en endring av intensjonen i KRs forslag om å legge et bredt grunnlag for dåpsforståelsen i en fyldig innledende dåpsforklaring, slik mange andre kirkesamfunn har gjort. I stedet er den norske tradisjonen med kortfattede formuleringer plassert på ulike steder i dåpsliturgien langt på vei videreført.

En naturlig konsekvens av dette kan være å styrke dåpsliturgien innholdsmessig andre steder i liturgien. Det kunne ut fra høringen være behov for å uttrykke dåpen som en overgang og befrielse fra død til liv eller fra mørke til lys. En befrielsesbønn har en lang kirkelig tradisjon og er vanlig i våre søsterkirker (Sverige, Finland, Tyskland med mer),

oftest i form av en bønn lagt til korstegningen. I det fremlagte forslaget er et slikt befrielsesmotiv lagt til *bønnen ved døpefonten*, hvor det er satt inn som et tredje alternativ, der dåpen beskrives som en befrielse fra mørkets makt.

D. Kommentarer til Bispemøtets forslag til dåpsforklaring

I det fremlagte *endringsforslag 1* er det gjort følgende overveielser og endringer i BMs forslag:

- 1) Setningen "Gud har skapt oss.." er flyttet tilbake til dåpsforklaringen, ut fra begrunnelsen ovenfor til *pkt C*.
- 2) Det har vært innvendt at setningsleddet "der Gud frelser oss fra synd og skyld" i sin generelle form kan misforstås i individualistisk retning og bli oppfattet som enkeltsynder. Dette kan reise mange spørsmål i forbindelse med dåp av spedbarn. En mulig endring kunne da være å kvalifisere dette nærmere ved å ta inn ordet "*menneskeslektens* (synd og skyld)" og tydeliggjøre det kollektive aspektet ved synden, altså arvesynden eller fellessynden. Når dette ikke er gjort i det fremlagte forslaget, er det ut fra tanken om at det allmenne ved synden og skylden allerede ligger i ordet "oss".
- 3) Setningsleddet "forener oss med Kristus" er tydeliggjort til "forener oss med *Jesus Kristus*", simpelthen fordi det er første gang Kristusbetegnelsen brukes i dåpsliturgien og det kan være et poeng å fastholde identifikasjonen mellom "Jesus fra Nasaret" og den oppstandne og opphøyede Kristus.

E. Kommentarer til de foreslåtte endringene i forslaget til dåpsforklaring

1) Fra Bispemøtets tekst er det tatt inn den teologiske (og lutherske) poengtering av sakramentenes karakter av å være *løfte til oss*. Også sammenstillingen av *vannet* og *ordet* som konstituerende for dåpen er viktig i luthersk sakramentsforståelse. Dessuten ivaretar BMs formulering "frelser oss fra synd og skyld" temaet "skyld", som ikke var tematisert i KR's forslag av mai 2010. Det er samtidig verdt å poengtere at ordparet "synd og skyld" ikke opptrer på en slik måte i Det nye testamente. Nærmest kommer tekster som uttrykker forsoningen i forhold til "syndens skyld" (Heb 9,28). De tekstene som lå nærmest Bispemøtets ordbruk (Rom 8,3 og 1 Pet 3,18 - som er en dåpstekst) er endret i Bibelselskapets nye oversettelse av Det nye testamente.

Det er nærliggende å betrakte BMs formuleringer som viktige læremessige poeng fra Bispemøtets side, og er derfor tatt til følge.

2) Bispemøtets formulering "Dåpen er et hellig mysterium" er omdiskutert.

Noen finner at dette er en god og åpnende innledning til de etterfølgende, presise forklaringene om dåpen i BMs forslag. Den uttrykker at vi ikke kan forstå dåpens gave fullt ut, slik man kan gjenkjenne bl.a. i en dåpssalme av Petter Dass: "Men at Ånden gjør med vann, hemmelig forening, slikt går over all forstand og fornuftens mening" (NoS 612 vers 4). Ordet *mysterium* er dessuten foreslått tatt inn i Ordning for

hovedgudstjeneste i forbindelse med nattverden ("Stort er troens mysterium"), og dermed allerede "introdusert" i luthersk liturgi i sammenheng med et sakrament. I 1 Kor 4,1 knyttes også mysterium sammen med forvaltning og tjeneste ("forvaltere av Guds hemmeligheter"), noe som kanskje kan trekke i retning av å knytte dette ordet til sakramentene.

Andre mener at ordet mysterium *ikke* bør brukes om sakramentene, men kun knyttes til de frelseshandlinger som ligger til grunn for sakramentene, som inkarnasjonen, forsoningen, oppstandelsen og Kristi gjenkomst. Når apostelen Paulus bruker dette begrepet i Ef 5,32 (gr. *mysterion*), avgrensner han seg fra å knytte dette til ekteskapet, som han her drøfter, og presiserer at mysteriet er knyttet til "forholdet mellom Kristus og kirken".

I Ordning for hovedgudstjeneste er ordet mysterium heller ikke knyttet til sakramentet, men til frelsesmysteriet: "Stort er troens mysterium. Kristus døde, Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen. Deg være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden" (jfr. 1 Tim 3,16). En kan i tillegg stille spørsmål ved om formuleringen "Dåpen er et hellig mysterium" er slitesterk nok og om denne formuleringen, sammen med de presise definisjonene som følger den, er en heldig sammenstilling.

Andre argumenter kan nyansere begge disse hovedsynspunkt. Språklige, retoriske og kommunikasjonsmessige hensyn er viktige i en slik forklarende liturgisk tekst. I det foreliggende forslaget er Bispemøtets formulering "hellig mysterium" beholdt.

En alternativ utgave av BMs tekst til dåpsforklaring, uten uttrykket "Dåpen er et hellig mysterium", kunne være:

"Gud har gitt oss livet og skapt oss til fellesskap med seg. Etter sitt ord og løfte tar Gud imot oss i den hellige dåp. Han frelser oss fra synd og skyld, forener oss med Jesus Kristus til et nytt liv og innlemmer oss i sin kristne kirke. For så høyt har Gud elsket verden...(Joh 3,16)."

- BMs forslag er tatt til følge

F. Muligheten for presten til å holde en kort tale etter dåpsforklaringen

Bispemøtet har ønsket å fjerne muligheten KR gav forrettende prest til å holde en kort tale etter dåpsforklaringen ("Eventuelt kan det her holdes en kort tale"). BMs vedtak kan ses som uttrykk for ønsket om å beholde en stram regi i dåpsliturgien, når dåp finner sted i hovedgudstjenesten. Dette anliggende deles, men det foreslås nå å stramme inn den tidligere rubrikken, uten helt å utelukke prestens mulighet til kort å si noen egenformulerte ord her: "Presten kan her eventuelt si noe kortfattet til den aktuelle dåpshandlingen".

- BMs forslag etterkommes i form av en ny og mer avgrensende rubrikk enn KR's tidligere forslag.

G. En alternativ tekst til Mk 10 ved dåp av store barn, unge og voksne

Bispemøtet ønsker å ta inn muligheten til å lese en av to alternative tekster (Tit 3,4-7 og Joh 3,1-5) i stedet for Mk 10 (Jesus og barna) ved dåp av store barn, unge og voksne. KR har ønsket å understreke at Mk 10-teksten ikke bare gjelder barn, men alle, uavhengig av alder. Det foreslås å gi denne fleksibilitet og følge Bispemøtet på dette punkt, også fordi BM har foreslått å ta bort muligheten til å lese en tredje dåpstekst når dåp skjer i rammen av hovedgudstjenesten.

- BMs forslag om at Tit 3,4-7 og Joh 3,1-5 settes inn som alternative tekster til Mk 10 ved dåp av store barn, unge og voksne, er tatt til følge.

H. Takkebønner

I *takkebønn 1* har BM foreslått å ta ut muligheten til å nevne dåpsbarnas/dåpskandidatens navn. Dette er tatt til følge.

Takkebønn 2 har BM foreslått å erstatte med en ny tekst som er mer forskjellig fra *takkebønn 1*. Dette er tatt til følge.

En lokalt utformet takkebønn har BM ikke ønsket å gi adgang til. I høringen om Forslaget av 2008 var det enkelte høringsinstanser som frarådet denne mulighet, eller foreslo å lage en felles mal for utformingen av en slik bønn, men ingen sterk og utbredt motstand. Muligheten til lokalt utformede bønner henger sammen med gudstjenestereformens vektlegging av stedegenhet, involvering og fleksibilitet. Kirkerådet hadde i forslaget til Alminnelige bestemmelser for hovedgudstjenesten lagt inn en bestemmelse om at "Lokalt utformet takkebønn for dåpsbarn, samlingsbønn og syndsbekjennelse som skal brukes regelmessig i gudstjenesten, skal sendes via prosten til biskopen, som tilsynsmyndighet" (C 3).

Det foreslås hermed at en lokalt formulert takkebønn ikke blir et tredje alternativ på linje med de to foreslåtte takkebønnene, men at det ved *særskilte anledninger* likevel skal være mulig med en lokalt utformet takkebønn for dåpsbarnet/dåpskandidaten. Dette er da takkebønner som det *ikke* vil være meningsfullt å gjenta regelmessig. Bestemmelsen i det tidligere forslaget til Alminnelige bestemmelser vedrørende biskopens godkjenning av slike gjentatte bønner, er derfor tatt ut av det fremlagte forslaget til Alminnelige bestemmelser. Mønsteret for utforming av en slik særskilt takkebønn vil bli tatt inn i Veiledningen til Ordning for hovedgudstjeneste.

Den foreslåtte rubrikk i dåpsliturgien lyder derfor slik:

"Ved særskilte anledninger kan det utformes en egenformulert takkebønn. Se Veiledning, s. 000".

- BMs vedtak er tatt til følge, med en justering mht lokalt utformet takkebønn.

I. Bispemøtets forslag om å utelukke en tredje lesning når dåp skjer i hovedgudstjenesten

BM foreslår at muligheten for en tredje lesetekst bortfaller når dåp forrettes i hovedgudstjenesten. I tråd med BM tas denne inn i egen ordning for dåpsgudstjeneste.

- BMs forslag er tatt til følge.

II. Dåpen

J. Bønn ved døpefonten

De to første forslagene til bønn ved døpefonten er foreslått strøket av biskopene. I stedet er det satt inn et nytt alternativ, som er identisk med dåpsbønnen i gjeldende dåpsliturgi, med unntak av at første setning, med sin kortfattede dåpsforklaring, er tatt ut. Dette tas til følge.

BM har også foreslått å ta inn et *utdrag* av den mer omfattende og tredje bønn ved døpefonten i Kirkerådets tidligere forslag (mai 2010). Dette er fulgt opp, med den endring at formuleringen ”Send din Ånd over dåpsvannet, så *hun/han* som skal døpes..” er endret til ”Send din Ånd, så *hun/han* som skal døpes...” Den lengre dåpsbønnen har BM foreslått strøket, og dette er tatt til følge.

I tillegg er det lagt til et tredje alternativ, som har mye felles med den første bønningen, men som uttrykker dåpen som befrielse fra mørkets makt.

- BMs forslag er tatt til følge. I tillegg er det tatt inn en tredje bønn.

K. Redusering av rubrikktekster

Generelt har Bispemøtet ønsket en viss innstramming i bruken av forklarende rubrikker i hovedgudstjenesten og dels i dåpsliturgien.

- BMs ønske om å ta ut rubrikkene etter bønningen ved døpefonten er tatt til følge.

L. Den kristne forsakelse og tro

BM vil at ordet ”forsakelse” tas inn igjen i spørsmålet til foreldre og faddere. Dette bekrefter og viderefører formuleringen som KR's forslag har i oppfordringen til sammen å ”bekjenne forsakelsen og troen, som vi døper våre barn til.” At KR-forslaget ikke gjentok ordet ”forsakelse” i spørsmålet til foreldre og faddere, var ut fra tanken om at dette allerede ligger i det sammenfattende uttrykket ”den kristne tro”. For å unngå misforståelser følges BM her.

- BMs forslag er tatt til følge.

M. Bønn før korstegningen

I forbindelse med korstegningen har både KR's og BM's tekst beholdt den gamle formuleringen i dåpsliturgien, hentet fra Salme 121,8, som har vært brukt i Norge siden reformasjonstiden og tidligere: ”Gud bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid” (Salme 121,8) . Opprinnelig var dette knyttet til utgangen og inngangen av templet, og gjelder fortsatt som et ord om utgang og inngang i Guds hus. Dessuten et dette et bilde på vår utgang og inngang i ulike livssammenhenger, også vår utgang og inngang av livet.

Rekkefølgen med først utgang og deretter inngang kan uttrykke det kristne håpet om evig liv.

Noen høringsinstanser ønsket å legge en tydeliggjøring av frelsen i dåpen til dette leddet, og beskriver dette som ”befrielsesbønn og korstegning”, som ville kommunisere med den uro foreldrene kjenner for barnet sitt. I det fremlagte forslaget er dette befrielsesmotivet lagt til bønnen ved døpefonten (jfr. Pkt C)

N. Korsets tegn

BM vil ta ut rubrikken ”Et kors tegnes over hele barnet”. Slike anvisninger om hvordan den liturgiske handling skal utføres, legges hovedsakelig til Veiledningen og inngår ikke i selve liturgiteksten.

Underveis i prosessen har det vært diskutert om en burde styrke korstegningen ved å ta opp igjen den dåpsskikk som har vært i bruk i Den norske kirke helt siden reformasjonen og enda tidligere (fra 1100-tallet), inntil 1977-liturgien endret dette. Det er å tegne korsets tegn både på pannen og på brystet, som uttrykk for henholdsvis sinn/tanke og hjerte/følelse/vilje. I middelalderen ble korset også tegnet på munn, hender og føtter.

Noen høringsinstanser ville ha tilbake to korstegn, og ytrer seg om dette uten at dette spørsmålet var tematisert i høringsbrevet. Å synliggjøre et slikt *kroppslig* aspekt i forbindelse med selve dåpshandlingen behøver ikke betraktes utelukkende som en gammel tradisjon, men kan også argumenteres for ut fra nyere tids mentalitet og tenkemåte. I forslaget er det ikke foreslått å endre dette.

- BM er fulgt ved at rubrikk om korstegning er strøket.

O. Dette er NN, vår søster/bror i Kristus.

Bispemøtet ønsker å erstatte KR's formulering (Dette er NN, som er døpt inn i Kristi kirke og vår menighet) med formuleringen ”Dette er NN, vår søster/bror i Kristus”.

- BM's forslag er tatt til følge.

III. Livet i dåpen

P. Noen språklige endringer.

BM har gjort språklige forbedringer i rubrikken om dåpslys, i henvendelsen til menigheten (Gjennom dåpen *setter Gud* oss inn i sin verdensvide kirke) og i henstillingen til at foreldre og faddere reiser seg: ”Vil foreldre og faddere reise seg”, i stedet for: ”Vi ber foreldre og faddere reise seg”).

- BM's tekst er også her tatt til følge.

8. Økonomiske/administrative konsekvenser

Det vises her til et samlende dokument om økonomiske og administrative konsekvenser av gudstjenestereformen.